

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

VI. Vtrum fides aliunde possit generare assensum falsum circa
revelationem apparentem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

de aliquo alio, qui non sit ille, qui est in foro. Ea tamen non esset propria æquiuocatio, sed loquutio vniuersalis disiuncta, quam Gabriel falsò putat verificari in hoc particulari, cum non verificetur in eo, sed in alio. Vt si dicas, *homo quidam est in foro*, & audientes falsò putent, illum esse Petrum, cum non sit Petrus, sed Ioannes; tu tamen non, es loquutus cum æquiuocatione propria, sed significasti, vnum ex hominibus esse in foro, Petrum, vel Ioannem, &c. & hoc ipsum audientes intellexerunt ipsi: tamen ex illa propositione disiunctiua malè intulerunt, esse Petrum, cum id tamen non dixeris, nec verba id possent significare. Ita Michael in casu prædicto, & eius vox solum significat, vnum ex iis hominibus, qui vocantur eo nomine Petri, esse in foro; qui sensus solus est, quem Michael intendit, & quem Gabriel percipit: ipse tamen Gabriel postea malè infert ex illa disiunctiua, illum, qui est in foro, esse talem hominem: quæ deceptio non provenit ex æquiuocatione propria Michaelis, sed ex mala applicatione, qua Gabriel illud dictum vniuersale applicat ad tale indiuiduum determinatè. Æquiuocatio autem propria tunc solum datur, quando vox ex se apta est ad significandum determinatè hunc hominem, verbi gratia, & mentem determinatam loquentis de illo: nam vox *Petrus* apud homines ex se infinita est ad loquendum de hoc indiuiduo, non sub disiunctione, sed omnino determinatè: quæ æquiuocatio in loquutione vnius Angeli ad alium esse non potest; quia non loquitur per voces sensibiles, sed per voluntatem manifestandi suam mentem circa obiectum, quod vel determinatè, vel disiunctim explicat, quale sit re ipsa, propter ordinem essentialem, quem habet ad ipsum.

Hoc ergo supposito circa æquiuocationem, & amphibologiam in loquutione humana, dicendum est, Deum etiam eodem modo, licet non possit vti restrictione pura mentali, quando nobis loquitur, sicut nec homines licet possunt, posse tamen vti ex causa amphibologia, & verbis ambiguis, & aliquando etiam ex fine occultandi aliquid, vel ob alias causas iustas, verbi gratia, ne doctrina sacra vilescat, si eius sensus apud imperitos etiam obuius sit; obscuritas quippe ipsa, aliquando maiestatem, & auctoritatem conciliat; allicie etiam, & excitat ad attentius inquirendum sensum verum: Celantur infidelibus facratiora fidei mysteria. Prædicantur etiam futura, itavt interitum non perfectè pateant, & postea euentus ipse doceat de veritate prædictionis. Denique sustinetur melius debita subordinatio, & recursus ad Prælatos, & doctores Ecclesiæ pro vero sensu inuestigando, quod non fieret, si omnia aequè omnibus obuia, & clara fuissent. Nec periculum etiam est deceptionis, aut erroris ex ipsa ambiguitate, & obscuritate, cum reliquerit nobis Deus regulam infallibilem visibilem, nempe Ecclesiam, cuius est verum diuini verbi sensum à falso discernere.

Dicit aliquis, si Deus vti potest æquiuocatione, reddi dubiam omnem fidem nostram; nam sicut supra dicebamus, formidare nos posse semper in fidei assensu, si Deus posset falsum reuelare etiam de potentia absoluta: ita possemus semper formidare, an Deus æquiuocatione aliqua licita vti fuerit in iis, quæ reuelauit, ita ut sensus reuelationis alius sit ab eo, quem nos concipimus. Vnde

Card. de Lugo de Virtute Fidei Diuine.

de consequenter nutaret spes nostra, quæ in diuina promissionis infallibilitate, & stabilitate fundatur. Respondetur, negando sequelam; quia licet possit Deus cum causa vti verbis ambiguis; non tamen ita obscuris, ut eorum sensum verum nemo possit assequi, aut conicere aliquem alium sensum abstractum subesse diuersum à sensu obuiuo, quem verba præ se ferant. Alioquin, ut bene notauit Coninch *ibi supra numero 64*. Deus ipse esset nobis causa erroris: cum ex vno capite exigat à nobis fidem, firmissimam suis verbis, & promissis, & ex alio italoqueretur, ut sensus verborum omnibus obuius, & in quo ab omnibus verba intelliguntur, falsus sit; sensus autem verus ita obscurus, ut moraliter non possumus eum assequi. De facto itaque merito non formidamus in rebus fidei: quia licet non habemus euidenciam de reuelatione, aut quod Deus loquatur, & tamen firmissimè credimus, Deum reuelare, & loqui: quia ad hoc sufficiunt ea motiua, quæ faciunt euidenter credibile, quod Deus loquatur, & quod de hoc non possumus prudenter dubitare; ita dato, quod non habeamus euidenciam omnimodam de sensu verborum, & quod in eis non sit ambiguitas, & æquiuocatio: habemus tamen tot, & tanta motiua ad id credendum, ut non possumus prudenter de hoc dubitare; & quidem plura motiua habemus ad credendum; non latere æquiuocationem in verbis illis, *Christus tertia die resur. exiit a mortuis*, quam ad credibilitatem de reuelatione diuina, nempe quod ea sint ex Dei reuelatione. Sicut ergo possumus firmissimè credere, illam esse reuelationem Dei, quia stantibus tot motiuis credibilitatis, non possumus de hoc prudenter dubitare, aut formidare: ita facilius possumus firmissimè credere, in illis verbis non latere alium sensum obscurum diuersum ab eo, quem præ se ferunt, qui certè si subellet, Deus nobis fuisset erroris causa cum iis verbis nobis loquutus fuit, in quibus, nemo potuit alium sensum inuenire, vel prudenter suspicari. Imò difficile excusaretur Deus à mendacio, vel falsitate: Verba enim æquiuocata tunc excusant à mendacio, quando verè sunt æquiuocata: sunt autem æquiuocata tunc solum, quando apud homines habere possunt duplicem significationem: vtraque verò debet esse significatio humana, id est, quæ possit hominibus deferri, & ab iis aliquo modo percipi: alioquin non apparet, quomodo sit significatio humana, quæ non potest homines in obiecti notitiam deducere. Sicut ergo prudenter credimus firmissimè, hæc esse Dei verba, quia cum talibus, & tantis motiuis Deus fuisset nobis causa erroris, si reuelatio adulterina pro diuina nobis proposita fuisset: ita facilius possumus firmissimè credere, in his verbis nullum alium latere sensum, qui certè si lateret, Deus nos deceptisset vtendo verbis, in quibus moraliter non possumus alium sensum contrarium deprehendere.

Verba æquiuocata tunc excusant à mendacio, quando verè sunt æquiuocata.

SECTIO VI.

Utrum fides aliunde possit generare assensum falsum, circa reuelationem apparentem.

Vidimus, non posse Deum mentiri, aut fallere, atque adeo ex hoc capite non posse villo modo subesse fidei falsum. Nunc videndum

dum restat, an ex alio capite possit elici à fide assensus falsus. Quod duplici potissimum modo contingere possit. Primo, licet Deus non possit falsum reuelare: possit tamen nobis proponi aliqua vt reuelatio Dei taliter, vt obligaremur ad illam credendam, licet reuera non esset Dei reuelatio, & tunc videtur, quod fides saltem per accidens eliceret assensum falsum: sicut aliquando proponitur nobis adoranda hostia non consecrata; ita tamen vt non habeamus fundamentum morale ad dubitandum, & per consequens tenemur eam adorare. Secundo, Possit fides mediata saltem concurrere ad assensum falsum, quando ex vna propositione reuelata de fide, & alia præmissa naturali falsa, quam putamus veram, inferimus conclusionem falsam, ad quam conclusionem videtur fides saltem partialiter concurrere, cum conclusio falsa inferatur partialiter ex præmissa de fide. Nunc videndum est, an in ijs casibus possit fides saltem per accidens concurrere ad assensum falsum. De primo dicemus hac sectione. De secundo sectione sequenti.

78 Quod verò attinet ad primum, questionem hanc, an fides infusa possit ferri ad reuelationem Dei existimata veram, & solum apparentem, tractat latius Suarez in presenti diss. 3. sect. 13. Hurtado diss. 9. & Coninch. diss. 10. dub. 4. Omnes autem id negant, quos prædicti Auctores late congerunt & referunt. Quæ sententia potissimè suadet ex Scriptura, & Patribus semper fidem certam appellantis. Secunda ad Timoth. 1. Scia enim credidi, & certum sum, &c. Actorum 26. quoniam secundum certissimam sectam nostram religionis &c. Trident. sess. 6. cap. 9. cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, &c. Basil. in moralibus regula 80. cap. 21. Fides enim est certissima animi expletio de diuinorum veritate verborum. Chrysostom. homil. 21. in cap. 11. ad Hebr. Fides dici non potest, nisi cum circa ea, quæ non videntur, certitudinem quis habuerit amplius quam circa ea, quæ videntur. Berni. epist. 190. fides enim est opinio sed in veritate certa subsistit. Et alij passim, ex quibus colligitur, omnem actum fidei esse cognitionem certam: ex quo fit à fortiori, esse semper veram: quia certitudo est firma adhesio intellectus assentientis, & necessaria connexio ipsius assensus cum veritate, vt docui in libris de anima. Si autem actus, quo credo Christum natum, non haberet hanc necessariam connexionem, sed contingentem cum veritate, maneretque idem assensus fidei, licet Deus hoc non reuelasset, sed ex magistrorum doctrina ego crederem esse à Deo reuelatum, dicendum esset hunc assensum de facto esse quidem verum, non tamen certum, cum potuisset idem existere falsus: ergo si omnis actus fidei est certus, fatendum est, repugnare elici à fide assensum circa reuelationem apparentem propositam.

79 Rationes pro hac sententia certissima aliquæ afferuntur minus efficaces. Aliqui probant primò, quia actus non potest esse sine suo obiecto proprio: obiectum autem fidei diuinæ est reuelatio diuina: ergo sine reuelatione diuina, non potest intelligi actus fidei diuinæ. Reuelatio autem solum existimata non est reuelatio diuina: ergo illa non potest terminare actum fidei diuinæ. Confirmat Pater Coninch. vt supra num. 74. Quia si Petrus aliquid mihi dicat, & ego putarem, cum esse Ioannem, cuius auctoritas magna apud me est, & ideo illud crederem: putarem quidem, me

credere Ioanni; non tamen ei crederem, cum ipse nihil mihi dicat, sed Petro: ergo etiam, qui credit ex reuelatione putata Dei, non credit Deo, atque ideo ille non est actus fidei, quæ soli Deo credimus.

Hæc tamen ratio, & exemplum fidei humanæ, quo vitur, retorqueri potest contra ipsum: quia imò in eo casu habitus fidei erga Ioannem concurrat ad assensum: vnde expior eandem facilitatem in eo assensu, quam in alijs, quibus credo Ioanni: nullam autem facilitatem, vel habitum habeo fidei erga Petrum: ergo idem habitus, qui inclinatur ad credendum Ioanni, elicit illum assensum. Vnde idem dicendum videretur de assensu fidei erga Deum, quod habitus fidei erga Deum possit elicere assensum, quando puro esse reuelationem Dei. Neque ille actus habet aliud obiectum formale diuersum: habet enim pro motu reuelationem Dei, quæ licet non existeret, à me tamen concipitur reuelatio sola Dei, quæ eadem esset, si reuelatio illa extitisset, prout existeret potuit, si obiectum verum fuisset, prout esse potuit: quare nihil mihi nunc obicitur ex parte motus, quod non obiceretur idem, si reuelatio verè extitisset; non ergo differt hic assensus ex parte motus ab assensu, qui fuisset, si Deus illud obiectum verè reuelasset. Et quidem eandem facilitatem experitur, qui id crederet, quam in credendis alijs mysterijs veris à Deo reuelatis: quare ex hoc capite magis augetur identitas habitus ad credendas veras, vel falsas reuelationes apparentes.

Pater Suarez plus nimio videtur se hæc difficultate vixisse loco citato, & num. 5. & seq. refert, & impugnare plures rationes, seu solutiones, cur iustitius, qui inuincibiliter putat se obligatum ad credendum fide diuina articulum sibi falso à Patocho propositum, non eliciat assensum fidei diuinæ. Prima est Alciatorensis, qui negat posse contingere errorem inuincibilem & inculpabilem in rebus fidei: quia si homo ille simplex etiam, & indoctus faceret, quod potest, illuminaretur à Deo circa falsitatem reuelationis propositæ. Quam responsionem Suarez reicit, & merito, vt incredibilem: est enim contra experientiam, nec fundamentum habet promissionis illuminationis, cum non sit necessaria ad salutem, nec salus periclitetur ex eo quod aliquis sine peccato credat Abrahamum habuisse tres filios, cum habuerit solum duos. Quod autem id totum sine peccato contingere possit, constat manifestè, quia potuit homo inuincibiliter ignorare, vel non advertere obligationem maioris diligentie adhibendæ, vt illuminaretur à Deo.

Secunda responsio est Maioris, qui concedit assensum eo casu esse eiusdem substantiæ cum assensu vero fidei infusæ, non tamen esse fidem, quia fides debet esse vera. In hoc tamen potest esse questio de nomine, an scilicet assensus ille deberet denominari actus fidei diuinæ: possit enim aliquis dicere, hoc nomine solum intelligi actus, quibus credimus Deo testificant: tunc autem non creditur Deo, cum Deus nihil tale dixerit. Hoc tamen, vt dixi, pertinet ad nomen: restat verò difficultas de re ipsa, an ille actus esset in sua substantia supernaturalis, & elicitus ab habitu infuso fidei, sicut alij, quibus creduntur articuli veri; quod si hoc concedatur, parum refert, an habeat eandem appellationem, & nomen cum alijs actibus: quia tota hæc erit deo-

minatio extrinseca proveniens ex eo, quod obiectum eius non sit verè à parte rei.

83 Ipse Suarez tandem numero 9, videtur difficultati cedere, & faretur nunquam de facto articulum falsum proponi ita sufficienter alicui, ut obligetur ad credendum eo modo, quo credere tenetur fide infusa articulos veros sufficienter propositos. Nam articuli veri proponuntur à Deo toti Ecclesie, & à tota Ecclesia singulis fidelibus cum tot & talibus motibus, in quibus non potest falsitas aliqua latere. Quando verò alicui in particulari proponitur articulus falsus, quem invincibiliter putat verum, non proponitur de facto cum motibus, quæ illum obligent, nisi ad summum ad non dissentiendum, vel ad credendum aliqua fide generatim sumpta, non tamen ea fide qua nullam hesitationem admittat, donec de doctrina Ecclesiæ certus sit. Si vellet enim advertere, dubitare posset, an doctrina illa conformis sit Ecclesiæ, nec ne. Quare nec iudicium credibilitatis est tunc eiusdem rationis, quia non dicitur esse credendum indubitabiliter, vel si id dicitur, imprudenter dicitur, & per consequens non est actus prudentiæ. Quod si ex ignorantia putetur id esse iuxta regulas prudentiæ, hoc ipsum dictamen falsum erit, & contra prudentiam.

84 In hac responsione P. Suarez incidere mihi videtur in eundem ferè defectum, quem ipse paulò ante Alethodorensi opposuerat; incredibile enim videtur etiam, quod omnibus rusticis, & rudibus personis, quoties eliciunt assensus fidei divinæ, & infusæ, proposita sint mysteria credenda non solum sufficienter respectu ad eorum capacitatem, sed taliter, ut eodem gradu, & cum equalibus motibus credibilitatis non potuerint eis proponi aliqui articuli falsi. Quod tamen saltem implicite videtur Suarez concedere: si enim ille rusticus ideo non potest credere fide infusæ articulum falsum, quia non est sufficienter ei propositus ad indubitabiliter & firmissimè illum credendum: ergo nec articulum verum potest fide infusæ credere: quia eodem prorsus modo ei uterque articulus proponitur, & experientia manifesta compertum est non adhiberi à rustico maiorem diligentiam ad examinandum unum, quam alterum articulum, an sit iuxta communem Ecclesiæ sensum necne: sed utrumque æquè ei à Parocho proponi credendum firmissimè fide, & utrumque sine alio examine ab ipso credi. Quare, si articulus falsus non obligat eum ad assensum firmum, neque etiam verus obligabit. Si denique ex defectu solo huius obligationis non elicit actum fidei infusæ circa articulum falsum; neque etiam elicit circa verum, cum non magis obligetur ex modo, quo ei proponitur. Vnde fatendum erit, eiusmodi personas rarissimè, vel certè nunquam credere fide supernaturali: quem enim unquam articulum fide infusæ credunt, qui non fuerit eis propositus taliter ut eodem modo proponi eis potuissent articulus falsus? Certè vix unquam in mille rusticis invenies, cui vnus articulus taliter propositus sit. Quis autem dicat, eos nunquam elicere actus fidei infusæ ob defectum propositionis sufficientis ad fidem indubitabilem præstandam? Alioquin nec iustificari poterunt etiam in Sacramento, cum sine fidei infusæ actu adulti non iustificentur: neque etiam barbari, vel inculti ethnici, quibus fides prædicatur, in baptismo iustificabuntur, quia regulariter, licet sufficienter eis proponatur fides, & obligatio credendi iuxta eorum caput, non ta-

men sufficientia absoluta, vel ita, ut cum eodem gradu sufficientiæ, non poterit eis proponi falsus articulus, quod manifestissima experientia passim testatur. Non potest ergo negari, quod obligentur ij saltem per accidens ad credendum firmissimè, & possint credere fide infusæ articulos veros, licet non ita proponantur, ut æquè non possint articuli falsi proponi.

Aliunde ergo ponenda est repugnantia actus fidei infusæ cum falsitate, quam ex defectu propositionis sufficientis: nimirum ex natura talis actus, & habitus infusæ; quia est virtus infusæ, ut constat ex Trident. sess. 6. cap. 7. dicente, iustificationem fieri per infusionem gratiæ, & donorum: quorum nomine intelligit proculdubio idem quod ab Innocentio III. in cap. *Maiores*, de baptismo, & à Concilio Viennensi relato in *Clement. unica de summa Trinit.* significatum fuit nomine *virtutum*, quæ in baptismo simul cum gratia infunduntur. Vnde Trident. eod. cap. 7. explicans, quæ sint illa dona, quæ infunduntur in iustificatione simul cum remissione peccatorum, nominat fidem, spem, & charitatem his verbis: *Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum, hæc omnia accipit homo simul infusa per Iesum Christum, cui inferitur: fidem, spem, & charitatem.* Quare hæreticus quidam nomine Petrus Ioannis, qui vixit sub Innocentio III. & damnatus, atque excommunicatus fuit, ob hoc etiam in fide errasse dicitur, quia docebat in baptismo gratiam & virtutes, quas vulgo Theologos vocant, minime infundi: ut referunt Præcolus in Elencho hæresum lib. 14. in Petro Ioannis, & Alphonsus de Castro adversus hæreses verb. *Baptismus*, hæresi 4. constat autem, nomine *virtutum Theologicarum* ab universa Ecclesia intelligi *fidem, spem, & charitatem*, & ita pueris ipsis in Catechismo tradi. Si ergo certum est, fidem esse virtutem infusam, consequens est, ut ex natura sua elicere non possit, nisi actus veros: quia virtus est ex Augustino lib. 2. de libero arbitrio cap. 18. & 19. *bona qualitas, qua nemo male vivit*: virtus enim ut cum Aristotele ab omnibus recepto tradunt communiter Theologi, disponit potentiam ad optimum: quare virtus voluntatis disponit eam ad bonum, quod est optimum voluntatis: virtus verò intellectualis debet disponere intellectum ad verum, quod est optimum potentie intellectualis. Si ergo fides infusæ per suam essentiam est virtus intellectualis, debet ex se habere alligationem intrinsecam ad actus veros & incapacitatem & repugnantiam ad falsos & erroneos.

85 Quod multò magis procedit in his habitibus infusarum virtutum, qui, ut infra videbimus agentes de habitu fidei, dantur quasi passionibus gratiæ habitualis sanctificantis ad perficiendas potentias in statu filij Dei adoptivi, in quo per gratiam ipsam constituitur homo, atque ideo ex natura sua non dantur nisi ad actus, quibus homo perficiatur, & specialiter habitus fidei datur ut per actus fidei possit homo inchoare omne meritum salutis æternæ: quia, ut suppono ex tract. de gratia, omne meritum siue condignum, siue etiam congruum salutis æternæ debet procedere à fide, quæ est primum, & necessarium initium totius meriti, & ante quam nullum meritum datur, quia voluit Deus, ut in negotio salutis æternæ, omnes essent docibiles Dei, & nihil tribueretur doctrinæ ipsius naturæ, sed disciplinæ, & scholæ divinæ, ita ut nemo possit venire,

85
Repugnantia
actus fidei
infusæ cum
falsitate po-
nenda est ex
natura talis
actus & ha-
bitus infusæ.

86
Hoc multò
magis proce-
dit in habi-
tibus infusa-
rum virtutum
qui dantur
quasi passio-
nes gratiæ
habitualis
sanctifican-
tis, &c.

nisi qui audit à Patre aeterno, & nemo possit bene operari, prout expedit ad salutem, nisi quantum operatur iuxta fidei regulas, quæ magisterium ipsius Dei continent, quod ex Scriptura, & Patribus latius infra probandum est. Si ergo habitus fidei ad hoc infunditur, ut homo possit per actus supernaturales, & fini supernaturali proportionatos mereri suam salutem, & hoc non, nisi sequendo doctrinam & disciplinam Dei; debuit hic habitus ex natura sua alligari ad solas revelationes Dei veras. Alioquin, si posset circa revelationem etiam apparentem & falsam elicere actum supernaturalem, iam per illum actum posset esse principium proportionati actus supernaturalis in voluntate, qui esset etiam meritorius salutis æternæ, & qui non procederet verè ex doctrina Dei, cum non præcessisset talis revelatio Dei, quod esset contra id, quod Deus de facto intendit, volendo fidem esse principium totius nostri meriti in ordine ad salutem.

87

Obiicies tamen ex Suarez num. 8. quia si revelatio apparens est eiusdem rationis ex parte obiecti motui cum revelatione vera, non apparet, quomodo Deus operando iuxta naturas & exigentias rerum debeat negare habitui infuso suum concursum ad elicendum actum circa illud obiectum; quia Deus debet dare concursum suum prout obiecta postulant: quare si obiectum est eiusdem rationis exigit concursum etiam Dei eiusdem rationis. Respondetur facillè, Deum iuxta naturas & exigentiam causarum secundarum dare vel negare concursum habitui infuso fidei ad assensum obiecti falsi. Neque enim debitum dandi vel negandi concursum, attenditur solum ex ipso obiecto secundum se, sed etiam ex circumstantiis aliis. Sic proposito obiecto bono delectabili non prohibito, Deus posset dare in actu primo concursum voluntati humanæ Christi ad illud amandum: posita tamen prohibitione, voluntas Christi non posset illud amare, nec Deus dare concursum ad illius amorem, licet obiectum totum amabile esset idem, nec enim actus amoris deberet terminari intrinsecè ad prohibitionem. Item stante etiam prohibitione, Deus daret concursum voluntati puri hominis ad illud amandum; accedente tamen vnione hypostatica illius naturæ humanæ ad suppositum diuinum, non posset Deus dare concursum ad talem amorem. Ecce in utroque casu obiectum terminativum, & motivum amoris maneret idem: & tamen propter circumstantiam extrinsecam prohibitionis, vel vnionis hypostaticæ, ad quas circumstantias non terminatur intrinsecè actus amoris, Deus iuxta leges etiam naturæ debet negare concursum; sic ergo, licet revelatio secundum se eadem sit, quando est vera, & quando est falsa, & apparens; Deus tamen in secundo casu non debet, nec potest dare concursum habitui fidei infuso ad eum assensum: quia habitus ipse ex natura, & essentia sua exigit, ne detur concursus in talibus circumstantiis.

88

Repugnantia actus & habitus fidei cum revelatione falsa, est essentialis.

Hinc etiam infero, repugnantiam hanc actus, & habitus fidei cum revelatione falsa non esse solum connaturalem, sed etiam essentialem, ita ut nec de potentia Dei absoluta aliter fieri possit. Quod ut omnino certum supponere videntur Theologi, Bonavent. in 3. dist. 24. art. 1. q. 1. dicens fidem esse tam infallibilem ac Dei præscientiam, Alex. 3. part. 9. 68. membr. 7. art. 1. dicens, non magis posse fidei subesse falsum, quam primæ veri-

rati. Idem docet Durand. in 3. dist. 24. q. 1. Locus in præsent. dist. 10. num. 4. dicit oppositum esse temerarium: quod idem docet Hurtado dist. 19. sect. 3. §. 1. 5. 16. ubi alios refert. Et quidem, si quæ sunt argumenta ad probandum, quod fides possit versari circa revelationem apparentem, ea omnia non probant solum de potentia absoluta, sed etiam de potentia ordinata, & iuxta naturam ipsius fidei. Revelatio enim apparens potest sine miraculo proponi, & cum obligatione credendi propter ignorantiam, vel incapacitatem alicuius, quare si illa est obiectum proportionatum fidei, connaturaliter poterit circa illam versari. Quod idem considerati potest in aliis argumentis, quæ statim afferemus, & dissolvemus: omnia enim si quid probant, videntur etiam id probare possibile de potentia ordinata.

Ratio autem esse videtur clara: quia, quidquid sit, an qualibet creatura possit diuinitus elevari, ut per potentiam obedientialem actuum possit producere quodlibet, de quo nunc non disputamus (nam in eo sensu etiam habitus fidei posset elevari diuinitus ad producendum actum erroris, & contra habitus erroris ad producendum actum fidei, sicut voluntas posset elevari ad producendam intellectionem, & intellectus ad producendam volitionem) non tamen potest aliquis habitus, aut potentia elevari, ut eliciat actus contrarios suæ exigentiæ tanquam actus suos. Nam volitio producta ab intellectu non esset actus intellectus, nec intellectio producta à voluntate esset actus voluntatis, nec actus scientificus productus ab habitu erroris esset actus erroris, neque è contra, & sic de aliis. Similiter ergo, licet habitus fidei infusus per potentiam obedientialem produceret actum erroris circa revelationem falsam, ille quidem non esset actus fidei, sed actus erroris; quia actus fidei sunt illi, qui volunt ex essentia sua elici ab habitu fidei, quantum habitus fidei est, eo quod tales actus sunt, & versantur circa tale obiectum. Hi autem sunt essentialiter supernaturales in substantia, ut suppono, atque ideo debent esse per suam substantiam veri, & non indifferentes ex se, ut sint veri, vel erronei. Sunt enim ordinis diuini dati ad hoc, ut homo constitutus in ordine diuino operetur, qualiter decet operari hominem diuini ordinis, & filium adoptiuum Dei. Sunt ergo hi actus tales in sua entitate intrinseca, ut formaliter perficiant hominem, si quidem per illos formaliter eleuatur natura supra propriam conditionem: debet ergo per illos perfici, & non deteriorari; alioquin non eleuaretur, sed deprimeretur per tales actus. Hinc est, non posse actum voluntatis supernaturalem esse formaliter malum, quicquid sit de malitia extrinseca, & denotativa, quæ stare potest cum honestate, & merito formalis actus ipsius actus imperati, ut dixi last. dist. 15. de penitent. sect. 9. Similiter ergo nec actus intellectus supernaturalis potest esse falsus, & erroneus, quia iam tunc non perficeret, sed læderet, & deterioraret intellectum, quare non eleuaret, sed deprimeret hominem ad deteriorem statum erroris positum, qui peior est, quam ignorantia pure negationis; cum ergo actus fidei sint essentialiter supernaturales; debent etiam esse essentialiter veri, & certi absque indifferentia intrinseca ad errorem, & veritatem: quare si actus esset falsus circa revelationem falsam, non esset hic actus, qui nunc est, sed alius omnino diuersus, & per consequens

sequens non esset actus fidei, id est, non esset ex illis, ad quos ordinatur fides, qui debent intrinsece esse determinati ad perficiendum subiectum, eo quod semper sint operationes ordinis diuini.

Contra hanc communem doctrinam plures sunt obiectiones. Prima desumitur ab experientia, qua videmus rusticum eodem modo assentiri mysterio vero, & falso à Parocho proposito; utriusque enim assentitur propter fidei reuelationem, quam credit existere, & per utrumque assensum meretur: ergo utrumque elicitur per eandem fidei virtutem: neque enim dici potest, ad credendum falsum moueri solum auctoritate Parocho: cum re vera ex parte motui non magis obiciatur Parocho auctoritas ad vnum assensum quam alium, ergo si ad credendum mysterium verum mouetur auctoritate Dei, ab eadem etiam mouetur ad credendum falsum.

Dicunt aliqui, rusticum etiam regulariter habere motiua ad credendum præter doctrinam Parocho, quod si aliquando pueri ob incapacitatem non attendant ad alia motiua, tunc Deus speciali prouidentia, & quasi priuilegio mouet illos ad assensum fidei, ita Lorca *in præsent. artic. 3. disp. 10. num. 12*. Sed plane sine fundamento, quia ille est vitatus, & communis modus credendi quem habent ferè omnes rustici, & ipsa experientia docet, non habere maiora motiua ad credendum verum articulum quam falsum à Parocho propositum, & absque fundamento ponitur priuilegium ad habendam fidem absque motiua sufficienti; illa enim non esset fides prudens, sed leuitas.

Respondetur ergo iuxta supradicta, assensum obiecti falsi non semper differre ab assensu fidei penes obiectum formale in modo quo perceptibiliter proponitur, ut probat obiectio; non tamen esse actum fidei; quia, ut dixi, habitus fidei habet limitatam actiuitatem, ut non possit concurrere ad assensum omnes, qui respiciunt reuelationem Dei, sed solum ad illos, qui tendunt in veram reuelationem. Hæc autem limitatio colligitur à posteriori ex Scriptura & Patribus docentibus assensum fidei esse certum, non posset autem esse certus, si posset esse falsus, ut *suprà* probaui. A priori verò colligitur ex eo, quod fides sit virtus intellectualis per suam essentiam; quare sicut virtus voluntatis tendit semper in bonum, sic intellectualis in verum, ut ait Aristoteles adductus à Sancto Thoma *in præsent. articulo 3*. quare licet per virtutem voluntatis, per misericordiam, v. g. possimus subuenire pauperi ficto, & apparenti; non tamen possumus per virtutem fidei credere verum apparens: quia actus voluntatis ideo est virtuosus, quia est bonus, bonus verò, quia sequitur regulam prudentiæ, quam etiam sequitur subueniendo hic & nunc pauperi apparenti: at verò actus intellectus non ideo est virtuosus, quia est bonus, sed quia verus, (actus enim intellectus non habent formalem bonitatem, sed denominatiue à voluntate) ergo deficiente veritate, non erit actus virtutis fidei. Fateor, in prædicto casu rusticum habere piam voluntatis affectionem, & supernaturalem quidem, qua vult credere fide diuini mysterium falso propositum; fateor etiam mereri per illam voluntatem credendi, & peccare etiam aliquando, si eam non habeat: nego tamen posse elicere assensum fidei diuinæ circa illud obiectum.

Dices, experitur rusticus eandem facilitatem

credendo articulum falsum à Parocho propositum, quam experitur in credendis articulis veris, ergo prouenit uterque assensus ab eodem habitu. Respondeo, habitus infusus non dare facilitatem, sed dari ad modum potentiæ, ut detur posse non facilius posse, ut dixi in Philosophia, & alibi probandum est: totam autem facilitatem, quam experitur, prouenire ab habitu acquisito, qui in mea sententia non est, nisi species bene dispositæ, & concordatæ. Habitus ergo acquisitus idem est in rustico ad veros, & falsos articulos à Parocho sibi propositos credendos: non tamen concurrunt in utroque casu habitus infusus, quia assensus articuli falsi non est supernaturalis, sed naturalis, cum sit actus erroneus, licet aequè facile vnus, & alter assensus fiat.

Dices iterum, assensus ille articuli falsi est actus Theologicus, cum habeat pro motiua, & obiecto formali veracitatem diuinam, non minus, quam assensus articuli veri: ergo procedit ab aliquo habitu Theologico: non prouenit autem à spe, vel charitate: ergo à fide, cum non sint alij habitus Theologici. Respondetur, actum illum non esse Theologicum supernaturalem, sed naturalem, atque adeo nec propriè Theologicum, & nullo modo esse actum virtutis Theologicæ, cum non sit actus virtutis, ut diximus, sed vitium, & defectus intellectualis: sed neque etiam esset verus, deberet esse ab habitu Theologico infuso, qui non datur nisi ad actus Theologicos supernaturales: actus autem naturales, qui versantur etiam circa Deum, fieri possunt à virtute naturali potentiæ, vel etiam ab habitu naturali acquisito.

Secundò, principaliter obici solet, quia actus aliarum virtutum supernaturalium possunt versari circa falsum, v. g. cum ex religione adoramus hostiam non consecratam, quam putamus consecratam: cum ex misericordia damus elemosinam pauperi ficto, qui non est pauper: cum ex obedientia ieiunamus, putantes esse præceptum cum non sit: cum ex iustitia soluimus, quod falsò putabamus deberi, & sic de aliis: cur ergo fides etiam non poterit acceptare reuelationem Dei existimatam, licet vera non sit. Respondetur communiter, differentiam esse inter virtutes intellectus & voluntatis; quod illæ versantur circa verum: quare earum perfectio consistit tota in conformitate cum obiecto, à quo immediatè sumitur veritas, vel falsitas in intellectu. At verò virtutes voluntatis versantur circa bonum propositum; & earum perfectio non consistit in conformitate cum obiecto, proptèr est à parte rei, sed proptèr proponitur per rationem: tunc enim operatur bene voluntas, quando sequitur regulam rationis, & tunc peccat, quando eam relinquit, quidquid sit, an obiectum sit, vel non sit bonum à parte rei: quare virtus voluntatis potest versari circa falsum, quia conformatur cum sua regula, nempe cum dictamine rationis: virtus autem intellectualis non potest versari circa falsum, quia non conformaretur cum sua regula, quæ non est alia nisi veritas ipsius obiecti.

Sed contra hoc vrgeri potest: quia si virtus voluntatis potest versari circa falsum, ergo & virtus etiam intellectualis poterit: quando enim iustitia, vel religio, v. g. versatur circa bonum apparens, & falsum, præcedere debet dictamen prudentiæ practicum, quo illud proponitur ut bonum: & quidem ad actus voluntatis supernaturales

93

94
Obiectio 2.

Quia si differentia inter virtutes intellectus, & voluntatis.

95

rales iudicium præcedens de honestate obiecti debet esse supernaturale; si ergo obiectum ipsum à parte rei non est bonum, iam erit falsum iudicium prudentiæ dictans, illud esse bonum, illam hostiam esse consecratam; illud esse pauperem; &c. ergo prudentia etiam, quæ est virtus intellectualis, versatur circa falsum, quoties voluntas virtuosè versatur circa falsum.

*Actus omniū
virtutum vo-
luntatis præ-
requiritur iu-
diciū practi-
cū verum.*

Respondendum ergo est vniuersaliter, actus omnium virtutum voluntatis, præsertim supernaturales, prærequirere iudicium practicum verum, quo proponatur vt bonum id, quod verè bonum, & honestum est: quo actu intellectus non dicat hanc hostiam, v. g. esse consecratam, Missæ auditionem esse hodie præceptam, hunc esse verè pauperem, &c. sed dicat, bonum esse hic & nunc adorare hanc hostiam, audire Missam, subuenire huic homini, &c. quod verissimum est: quia supposita notitia siue vera siue falsa de consecratione hostiæ, de præcepto, de paupertate, bonum est ita operari. Ita iudicauit Iacob prudenter, bonum & honestum esse cognoscere Liam, quam putabat esse Rachel: quia in iis circumstantiis honestum id erat, supposita deceptione præcedenti. Bonum etiam est huic apparenti pauperi dare elemosynam, quia non sunt nimis examinandæ petentium necessitates, ne fortasse verè indigentes reiciantur. Ita Hurtado *disp.* 19. §. 8. & *Co-ninch. dist. disp.* 10. num. 80: qui amen malè addidit, ibi interuenire duo iudicia, quorum primum erat specularium dictans, illam foeminam esse vxorem Iacobi, & hoc erat falsum: alterum practicum, quod inferebatur ex primo, & dicebat, *ergo licitè eam maritali affectu cognosco*: & hoc erat verum, & pertinebat ad prudentiam. Hoc, inquam, non placet: quia si secundum iudicium habet se per modum conclusionis deductæ ex primo, non potest esse actus prudentiæ, nec actus verus supernaturalis. Nam prudentia certò indicat de licito: non potest autem certò inferre obiectum esse licitum ex præmissa non solum incerta, sed falsa: demonstratio enim debet esse ex veris, & certis. Deinde, quia assensus conclusionis, vt diximus *suprà disp.* 1. assentitur etiam saltem indirectè, & vt quo ip[s]is præmissis obiectiuis, quæ sunt motuum formale assentiendi conclusioni: si ergo secundum illud iudicium habet se per modum conclusionis formalis deductæ ex primo, erit utique falsum: debet enim ita dicere: *Ergo licitè eam maritali affectu cognosco, quia licitum est ita cognoscere propriam vxorem, & hæc est mea vxor*: quod iudicium esset falsum, cum haberet pro obiecto saltem partiali aliquid falsum, nempe illam esse suam vxorem.

96

Aliter ergo explicanda sunt illa duo iudicia, ita vt primum concurrat quidem ad secundum, non tamen habeat se vt præmissam, ex qua inferatur secundum tanquam conclusio. Vnde vel dicendum est, si secundum iudicium illud sit conclusio, non inferri ex illo alio, *hæc est mea vxor*, tanquam ex præmissa, sed ex aliis præmissis veris, nempe ex his, *quoties aliqua proponitur vt vxor sine ratione prudenter dubitandi, licitè cognoscitur: hæc autem mihi taliter proponitur*: quod utrumque erat iudicium verum. Sic etiam contingit in adoratione hostiæ non consecrata: habemus enim hunc discursum: *quoties proponitur hostia adoranda sine ratione prudenter dubitandi de consecratione, adoranda est, hæc hostia taliter proponitur*: ergo adoranda est: in qua nulla inter-

uenit præmissa falsa. Debet autem prudentia hoc secundum modo discurre, & non primo illo: quia eam debeat probare, & proponere honestam operationis, & illam esse licitam hic & nunc, bonitas autem operationis licitæ non prouenit formaliter, & proximè ex eo, quod competit ei à parte rei, sed ex eius conformitate cum regula rationis, debet comparari cum ipso statu, quem habet in conscientia operantis, vt proponatur practicè, & proximè tanquam licita, & honesta, concurret ergo illud primum iudicium dictans: *hæc est mea vxor*, non vt præmissa, sed vt secundum iudicium illud reflexum, dicens, *hæc foemina mihi proponitur, & à me indicatur vt vxor sine ratione prudenter dubitandi*: quod iudicium reflexum deferuit, vt præmissa ad vltimam conclusionem practicam.

Vel aliter secundò dicere possemus, secundum illud iudicium practicum nullo modo esse conclusionem deductam ex viliis præmissis, siue veris, siue falsis; sed esse assensum immediatum. Nam posita cognitione circumstantiarum, in quibus nulla occurrit ratio prudenter dubitandi, an hæc foemina non sit propria, sed aliena; ex ip[s]is terminis constat, in his circumstantiis licitè, & honestè posse cognosci. Sicut enim assensus ille vniuersalis non fieret per discursum, sed immediatè, & ex terminis, quo diceret, *quoties aliqua proponitur vt vxor sine prudenter dubitandi, licitè cognoscitur*: cur etiam hæc particularis non potest terminare assensum ex terminis immediatum, & sine discursu; in his circumstantiis (nempe quibus hæc proponitur vt vxor, sine ratione prudenter dubitandi, quæ omnia immediatè, & sine discursu cognoscuntur) *licitè hæc foemina cognosci potest*? Quod iudicium practicum & vltimum est, nec aliud vltius requiritur ad operandum, & potest à prudentia elici. Et quidem, quod atinet ad operandum licitè, sufficit iudicium illud immediatum, & hoc etiam esset magis iuxta modum connaturali operandi nostri intellectus: qui quidem, quando sine discursu potest veritatem aliquam immediatè, & ex terminis assequi, non solet discursu vti, nec inuestigare per media, & argumenta, quod immediatè possidet, quando argumenta illa, & media conferre non possunt ad maiorem confirmationem veritatis. Cæterum, vt non solum licitè, sed meritorie etiam operetur voluntas, requiritur videtur, quod iudicium vltimum prudentiæ de honestate obiecti, sit cum discursu aliquo formali, vel virtuali excepto iudicio illo prudentiæ, quod prærequiritur ad voluntatem piam credendi. Distamus enim *suprà disp.* 1. prudentiam infusam, cuius actus prærequiritur ad operationes virtutum moralium infusarum, subordinari fidei, atque ideo indicare de honestate obiecti dependenter à lumine fidei, & deducendo honestatem huius operationis in particulari ex principiis à Deo reuelatis, & sistendo in diuino testimonio, & veritate saltem vt in motiuo partiali. Ad hoc autem requiritur discursus aliquis formalis, vel virtualis, quo ex motiuo fidei deducatur bonum esse adorare hanc hostiam, quia fide constat, sub hostia consecrata esse corpus Christi, & honestum esse adorare hostiam, quæ absque fundamento prudenti dubitandi, proponitur adoranda, &c. Supposito enim, quod velimus iudicare de honestate obiecti non solo rationis naturalis lumine, sed etiam per regulas fidei; necesse est, al-

quem discursum interuenire, per quem resoluitur vltimò honestas obiecti in testimonio diuinum. Excepi tamen iudicium requisitum ad volendum credere: quod quidem non oritur ex fide, sed præcedit fidem ipsam, atque adeo non fundatur in testimonio Dei, tanquam in motiuo assentiendi, sed in ipsa honestate credendi, quæ quidem potest in his circumstantiis ex terminis, & immediatè apparere, sicut diximus de honestate aliorum obiectorum, atque adeo iudicium illud prudentiæ infusæ potest esse absque vllò discursu.

Adde, in aliis etiam materiis, licet iudicium practicum vltimum prudentiæ infusæ debeat inuoluere aliquem discursum, quo ex diuina auctoritate colligatur honestas obiecti propositi, vt diximus: non tamen requiri discursum, quo eadem honestas colligatur ex illa propositione particulari incerta, *hæc est mea vxor, hic homo indiget, hæc hostia est consecrata*, &c. Sed ex propositione vniuersali reuelata, & ex particulari reflexa certa, & immediata, nempe, *hæc proponitur mihi, vt vxor absque prudenti dubio: hæc hostia proponitur adoranda sine ratione dubitandi*, &c. ex qua simul cum alia præmissa vniuersali reuelata inferatur iudicium vltimum practicum prudentiæ infusæ circa honestatem huius operationis.

Tertiò obiciunt aliqui, quia actus virtutum supernaturalium possunt vitari non obstante eorum supernaturalitate, sic enim dixi *disp. 15. de penitentia, sect. 9.* posse ex imperio venialiter malo procedere actum fidei, vel alterius virtutis infusæ, & ab eo imperio denominari malum extrinsecè ipsum actum imperatum: ergo poterit etiam actus fidei supernaturalis vitari vitio intellectuali falsitatis, & erroris. Respondetur, negando consequentiam, quia malitia denominatiua, quam actus imperatus bonus accipit extrinsecè ab imperante malo, non reddit ipsum formaliter malum; immo manet bonus, & Deo placens & meritorius, & licet imperium sit malum, actus tamen imperatus consequens perficit potentiam, cui melius est illum actum habere, quam eo carere. At vero actus fidei falsus, non esset falsus & vitiosus denominatiue ab alio actu falso, à quo oriretur, sed in se ipso formaliter & immediatè haberet vitium falsitatis, & erroris, atque ideo non perficeret, sed deterioraret intellectum. Quare retorqueri potest argumentum: quia actus voluntatis supernaturalis non potest esse malus in se malitia formali, quæ immediatè afficiat ipsum actum supernaturalem: ergo nec actus intellectus supernaturalis potest formaliter, & immediatè vitari vitio falsitatis, vel erroris.

Quartò obici solet, quia Iudæo credente Messiam nasciturum, paulò ante Christi natiuitatem: potuit nasci Christus ignorante Iudæo, & ipse perseuerare in eodem actu fidei, qui tamen iam esset falsus. Aliqui dicunt, illum assensum insensibiliter variandum nato Christo, sed est incredibile, & sine fundamento. Respondeo faciliè, vel periculum assensum à principio credi Christum nasciturum post tempus vltimæ prophetiæ, & reuelationis: & tunc esset actus fidei, & perseueraret nato Christo, quia non negabat Christum natum esse iam, sed natum esse tempore vltimæ reuelationis; vel ille assensus negabat Christum esse natum in illa hora; & tunc ab initio non fuisset actus fidei, quia Deus non reuelauerat, Christum non esse natum illa hora: imò et si id reuelasset, si tamen potest actus idem perseuerare, [posset manere idem actus nato Christo, quia semper mane-

ret negando Christum natum solum pro illo primo instanti pro quo ab initio negauit, non pro tempore sequenti; alioquin idem numero actus variat modum intussecum respiciendi suum obiectum, quod est impossibile, de quo dixi latè in libris de anima.

Quintò obicitur, quia per fidem credimus, Christum esse in hac hostia consecrata: alioquin non adoraretur absolute, sed conditionatè: & tamen potest huic assensui subesse falsum. Respondetur negando maiorem: solum enim fide credimus, Christum esse sub hostia ritè consecrata: quomodo autem iterum cum hoc posset, imò debere hanc hostiam adorare absolute, dixi latè in tomo de Incarnatione *disp. 37. sect. 4.*

Obiectio 5.

SECTIO VII.

Vtrum actus fidei possit, vt præmissa concurrere ad conclusionem falsam.

Nunc videndum est de secundo modo supra indicato, quo posset fides saltem mediatè concurrere ad assensum falsum; quando nimirum ex vna præmissa de fide, & altera naturali falsa inferatur assensus conclusionis falsæ, v.g. ex his duabus præmissis, *Vbi est duplex natura, est duplex persona: in Christo est duplex natura*, inferatur conclusio falsæ, & hæretica, *ergo in Christo est duplex persona*: ad quem assensum conclusionis falsæ videtur concurrere vtrique præmissa, & per consequens præmissa fidei, seu actus fidei infusæ, quo illa creditur, videtur saltem partialiter concurrere ad actum falsum circa conclusionem.

162

In hoc autem puncto duplex potest esse questio. Prima: An ille actus conclusionis esset tunc verè supernaturalis in sua substantia, & elicitus ab habitu fidei infusæ. Secunda est, an saltem præmissa formalis fidei, quæ est actus supernaturalis, sit causa illius conclusionis. Quoad primam questionem posset aliquis contendere, actum illum conclusionis esse supernaturalem, & elicitem ab habitu infuso fidei, quia licet proptè attingit obiectum conclusionis, atque obiectum etiam præmissæ falsæ, sit falsus: proptè tamè simul attingit obiectum præmissæ de fide, & assentitur illi proptè motiuum proprium fidei, nempe proptè veracitatem, & reuelationem Dei, est actus verus, & ex hac parte videtur esse proprius actus fidei, & poterit esse supernaturalis. Nam sicut potest idem actus esse simul evidens & probabilis, clarus, & obscurus, respectu diuersorum obiectorum, quando verbi gratia, assentitur conclusioni probabilis proptè duo principia, seu duas præmissas, alteram euidentem, alteram probabilem; ita videtur posse idem actus esse verus, & falsus in ordine ad diuersa obiecta: quia veritas est conformitas cum obiecto, falsitas verò est diffinitas; quare si eodem actu affirmantur duo obiecta diuersa per modum plurium, poterit actus esse conformis vni obiecto, & per consequens verus, & simul diffinitus alteri obiecto, & ex ea parte falsus. Dixi, quando affirmat diuersa obiecta per modum plurium, quia si affirmarentur per modum vnius affirmationis nulla videtur remanere veritas, vt si dicas, in tali loco esse simul Petrum & Paulum; tunc si Paulus non est, etiam si

163

Duplex questio in hoc puncto.

An ille actus conclusionis esset tunc verè supernaturalis in sua substantia, & elicitus ab habitu fidei infuso.